

Història del teatre. De l'Amfiteatre al Black Box: L'evolució Escenogràfica del Teatre

Docent: Laura Orri

Curs 2025-26: UNED Sènior Sant Boi

Hores lectives: 30

Dia i hora: dimecres, de 16h a 18h

Idioma: català

Calendari: setembre: 24

octubre: 1,8,15,22 i 29

novembre: 5,12,19 i 26

desembre: 3,10 i 17

gener: 14 i 21

Introducció

Aquest curs és una aproximació a la història del teatre des d'un enfocament particular: l'anàlisi de la posada en escena, amb una atenció especial al desenvolupament de l'escenografia i als canvis en l'arquitectura teatral. A través d'aquest enfocament, el curs pretén oferir una mirada global i transversal del teatre com a art de l'espai; una història en què cada transformació escènica ens parla d'una manera diferent d'entendre la representació, la ficció i l'experiència compartida amb el públic.

Objectius

Entendre l'evolució històrica del teatre a través dels seus espais escènics, arquitectures i dispositius escenogràfics.

Analitzar com la configuració de l'espai escènic condiciona la relació entre actor, espectador i representació.

Valorar l'escenografia com un llenguatge visual autònom dins de l'espectacle teatral.

Fomentar el pensament escènic com a eina d'anàlisi històrica, cultural i artístic.

Programa

TEMA 1: Teatre grec – Origen arquitectònic i escènic del teatre occidental

- Espai escènic: theatron, orchestra, skené
- Ús del paisatge natural: teatres a l'aire lliure aprofitant l'acústica
- Màscares, coturns i vestuari com a part del disseny escènic
- Funció simbòlica i ritual de l'espai

TEMA 2: Teatre romà – Evolució monumental i tècnica

- Escena fixa i decorada: scaenae frons com a fons arquitectònic
- Innovacions tècniques: telons, tramoies i efectes mecànics
- Amfiteatre vs. teatre: formes de representació diferenciades
- Velarium i distribució del públic

TEMA 3: Teatre medieval – Espais mòbils i escenografia simbòlica

- Desaparició de l'edifici teatral clàssic
- Teatre litúrgic: altars com a escenaris
- Representacions a l'aire lliure: carros, mansions, simultaneïtat escènic
- Simbologia religiosa en la decoració escènica

TEMA 4: Renaixement – Redescobriments de la perspectiva i la màquina escènica

- Teatre a la italiana: caixa escènica, prosceni, telons
- Arquitectura renaixentista: Teatre Olímpic de Vicenza, Teatre Farnese
- Ús de decorats pintats i escenografies en perspectiva
- Tramoies i efectes visuals coordinats

TEMA 5: Commedia dell'arte i teatre popular itinerant

- Escenaris portàtils i estructures simples
- Absència d'escenografia pictòrica: ús expressiu de màscares i objectes
- Aprofitament de l'espai urbà com a escena
- Escenografia improvisada i funcional

TEMA 6: Teatre isabelí – Escenografia simbòlica en arquitectura circular

- Teatres com el Globe: estructura oberta, sense decoració pictòrica
- Ús escènic de balcons, trapes i galeries
- Decorat verbal i simbòlic: el text supleix l'escenografia
- Relació directa amb el públic i espai tridimensional

TEMA 7: Segle d'Or espanyol – Corral de comèdies i escenografia funcional

- Arquitectura tancada i jerarquizada socialment
- Escenografia austera, amb elements mòbils simples
- Ús del taulat, de bastidors i de telons rudimentaris
- Il·luminació natural i disposició de l'espai urbà

TEMA 8: Neoclassicisme – Regles i escenografia codificada

- Recerca de l'ordre, simetria i unitat espacial
- Decorats en perspectiva i escenografia estandarditzada
- Reformes teatrals inspirades en la raó i el control moral
- Teatres reformats per afavorir la claredat escènica

TEMA 9: Romanticisme – L'escenografia com a emoció visual

- Escenografia pictòrica i evocadora: ruïnes, tempestes, castells
- Major complexitat en la tramoies: canvis ràpids i efectes de boira
- Decorats teatrals que potencien el drama emocional
- Llum i ombra com a recursos expressius

TEMA 10: Realisme i naturalisme – Escenografia com a reproducció exacta

- Espais tancats i quotidians a escena
- Detalls hiperrealistes: mobiliari, portes, objectes reals
- La quarta paret i la mirada voyeurista de l'espectador
- Integració de tecnologia: gas, llum elèctrica, maquinària oculta

TEMA 11: Avantguardes – Trencament amb la tradició escènica

- Appia i Craig: escenografia abstracta i conceptual
- Ús expressiu de la llum i del volum escènic
- Constructivisme rus: estructures mòbils i utilitàries (Meyerhold)
- Brecht: escenografia com a crítica, antiil·lusionista i didàctica

TEMA 12: Teatre del segle XX – Del símbol a l'espai buit

- Artaud i l'espai sensorial: escenografia com a experiència violenta
- Grotowski i l'"espai pobre": escenografia mínima, centrada en l'actor
- Teatre ambiental, circular i no convencional
- Happenings i ús de l'espai urbà o no teatral

TEMA 13: Tecnologia i multimèdia – Escenografia digital i virtual

- Integració de projeccions, pantalles i mapping
- Escenografia expandida mitjançant realitat augmentada
- Interactivitat escènica i ús de sensors
- Transformació de l'espectador en part de l'espai escènic

TEMA 14: Teatre contemporani – Escenografia híbrida, flexible i conceptual

- Fusió de mitjans: dansa, instal·lació, arts visuals i teatre
- Espais transformables, mòbils i adaptables
- Escenografies conceptuais que dialoguen amb el discurs dramàtic

Metodologia

Aquest curs se centrarà en aprendre la història del teatre a través d'imatges i vídeos que mostren com han canviat l'escenografia i els espais teatrals al llarg del temps. Veurem produccions de diferents èpoques per a entendre com eren els escenaris i com es representaven les obres a cada moment. També llegirem alguns textos teatrals per a imaginar com es podrien haver muntat, i farem activitats en grup on cada equip proposarà una posada en escena inspirada en un període històric. A més, realitzarem una visita a un teatre per a conèixer el seu interior, l'escenari, els bastidors i la part tècnica. Serà un curs visual, pràctic i participatiu.

Bibliografia

Oliva, C. (1992). Historia básica del arte escénico. Madrid: Ediciones Cátedra

Oliva, C., & Torres Monreal, F. (2000). Teoría y práctica del teatro. Madrid: Cátedra

Barroso, J. L. (2006). Historia del teatro universal

González Barrera, J. (1994). Arquitectura teatral y escenografía en España (siglos XVI-XVIII). Sevilla: Universidad de Sevilla

Craig, E. G. (1911). El arte del teatro. Madrid: Fundamentos (edición en español)

Jacquot, J. (Ed.). (1967). La escenografía en Europa. Madrid: Aguilar (colección Teatre)

Savarese, N. (1992). Il teatro all'antica: Architettura teatrale tra Rinascimento e Barocco. Roma: Bulzoni